

МОЄ ЖИТТЯ

Володимир Пудловський добре знає Клевань. У своєму житті він зустрічався з особливо важливою радянською особою – Георгієм Маленковим

Наша розповідь про людину незвичайної долі. На перший погляд – про скромного, мало примітного трудівника. Майже 40 років цей чоловік пропрацював в системі стандартизації і метрології. Минулої суботи працівники цієї служби відзначали своє професійне свято. А 14 жовтня – 80-літній ювілей у героя нашої розповіді. Сьогодні він постійно живе в селі Олишва, звати його Володимир Петрович Пудловський. Після розмови з ним я не міг одразу визначитись, який жанр подачі матеріалу вибрати: інтерв'ю, стаття, нарис? Володимир Петрович виявився настільки цікавим співрозмовником, настільки цікавою особистістю, що найліпше вестиповідей його словами. Що ми, не без задоволення, і робимо...

КЛЕВАНЬ МОГО ДІТИНСТВА

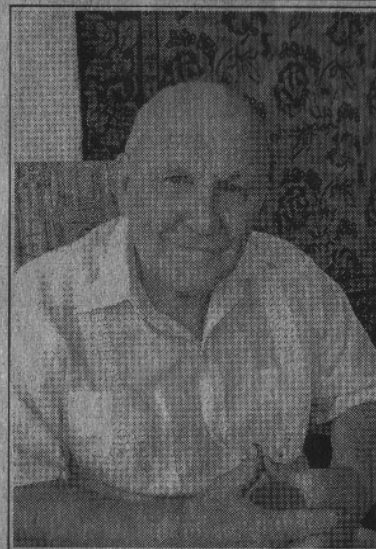
Питаєте, чом я, житель міста Рівне, живу ось тут, в селі Олишва? З цією хатою, можна сказати, мені повезло. Донедавна жили в ній удвох з дружиною. Та кілька років тому її не стало. Тепер я один тут... Живучи в місті, мріяли з дружиною про дачу. Двадцять років тому я взяв невелику позичку, купив в Олишві ділянку землі, на якій стояла хата, вірніше, те, що залишилось від неї після пожежі... Швиденько побудувались. Коли прийшов час позичку віддавати, гроші знецінились. А індексації тоді держава не робила. Так що ця хата мені все одно, що задарма вийшла. Недалеко річка Стубелка, а далі – мій Клевань. Я часто там буваю, мене несуть у це мальовниче містечко спогади... На жаль, сьогодні воно вже не таке мальовниче, як було до війни...

Мої батьки жили в Рівному. Мама за національністю полька, батько – росіянин. Дід по маминій лінії,

Лепішкевич, жив в Клевані, працював лісничим. Там, неподалік залізничної станції, мав у власності цілий квартал дубового парку. Деякі з цих дубів ще стоять. Стояла там і дідова оселя. Тепер на місці того парку багато будинків, він «порізаний» на невеличкі ділянки клеванців. Сміття, на жаль, там зараз багато... Мене часто привозили в дитинстві в Клевань до маминих батьків. Зрештою мама і народжувати мене приїхала теж у Клевань...

В польському путівнику по Волині, який вийшов в 1929 році, у рік мого народження, написано: «Клевань неподалік залізничної станції – це літній курорт, з кількома віллами для відпочиваючих, розкиданих серед лісів. Є кілька простеньких ресторанів і пансіонів, натомість пакет громадських розваг відсутній. Відсутні й водопровід і каналізація. Влітку сюди приїздить близько 600 гостей, в основному, євреї з Рівного. Це найбільший цілорічний курорт на Волині».

Кожне літо в дитинстві я прово-

див в Клевані. В Клевані-2 жили в основному поляки і польська інтелігенція. Всі вони мали чималі земельні ділянки. Дійсно, рівненські євреї полюбили відпочивати в Клевані. Але ось що цікаво: не дивлячись на наявність «залізного» кордону між тодішньою Польщею і Радянським Союзом, в Клевань приїздили відпочивати навіть... одесити! Як їм це вдавалось робити, до сих пір не збагну, але за свої слова ручаюсь (може, емігранти то були з Одеси?). Уявляєте: їхати від моря відпочивати в просте волинське містечко! Мабуть, про щось це говорить...

Влітку будинок діда нагадував вулик. Гостей приїздило чимало. Інколи з Рівного викликали фотографа. Родина, друзі, знайомі шукали якийсь мальовничий куточок, а таких було багато, фотографувались на пам'ять. Ось одна з таких фотографій (крайня справа, у темному платті з білим мереживом, стоїть моя прабабуся – фото на стор.2)

МОЄ ЖИТТЯ

Влітку мале і доросле населення Клеваня в спекотну погоду велосипедами їздило в Новостав на Стубелку купатися. Річка тоді ще була не меліорована, ширша аніж тепер, а яка трава росла на луках! Густа, з неповторним п'янким ароматом! Уявляєте, яке молочко було з такого сіна? А риби, раків! На самій річці була облаштована чимала дерев'яна купальня. От ми в ній і відводили душу... І от зараз я думаю: така неповторна, чиста природа проіснувала тисячі, десятки тисяч років. І знадобилось всього декілька десятиліть для того, аби понівечити цю красу. Здається, що назавжди.

У 90-х роках минулого століття, коли людям зарплату видавали цвяхами, цеглою чи шифером, для того, щоб якось вижити, особливо в Клевані-2, місцеві жителі почали масово вирізати біля своїх будинків столітні клеванські дуби. І Клевань перестав нагадувати мені те містечко, яке я знав у пору свого дитинства.

Ніби було це дитинство вчора. Але все-таки, як давно воно було...

БАТЬКО

Ще за царя у 1916 році мій батько закінчив Рівненську гімназію, а тому вільно розмовляв кількома іноземними мовами, у тому числі німецькою. Пізніше знання батьком німецької врятувало нашу сім'ю від розстрілу. Та про це трохи пізніше.

За Польщі, в пору мого дитинства, батько працював в польському комунальному ощадному банку. Його будівля знаходилася в Рівному на місці нинішнього Українського дому по вул. Петлюри. У війну в банк влучила авіабомба і розтрощила будинок.

Завдячуючи батьковій службі, в дитинстві я мав нагоду об'їздити навколо Рівного практично всі села. Цікавою буде інформація для нинішніх банкірів: банк, у якому працював батько, видавав кредити селянам. Видавав під 2 відсотка річних. На що найперше позичали гроші? Я виділив би три позиції: щоб селянин свою хату накрив залізом, аби менше по селах було пожеж; на придбання сільськогосподарського реманенту – плугів, борін і т.д.; на закупівлю породистої худоби. У батька була функція – перевірити, що то за гос-

подар хоче брати кредит – чи, бува, не п'яниця, як веде господарство, чи зможе віддати позику? В місті батько наймав візника, брав мене з собою, і – гайда по селах збирати ось таку комерційну інформацію. Бувало, селяни грошей не повертали. Тоді в нашу бричку сідав ще пан «коморнік», їздили по господарствах, описували майно, на яке був виданий кредит, а згодом те майно вилучали.

Мені до сих пір здається, що за Польщі існувала, так би мовити, спрощена, без зайвої бюрократичної метушні, система кредитування селян. Нинішнім такий відсоток річних може тільки снитися...

РАХІЛЬ

В Рівному ми жили на вулиці, яка називалась Кошарова. Потім в районі цієї вулиці, під час німецької окупації, фашисти зробили гетто, в якому своєї участі чекали євреї міста.

Одного літа під час окупації ми з хлопчиками купалися в Усті. До нас підійшов якийсь німець з фотоапаратом, сфотографував нас біля річки. Сказав – через тиждень знову сюди прийдете, я вам принесу фотографії. Такий собі літній, цілком приємний німець... І дійсно, через тиждень він з'явився, віддав нам фотокарточки і навіть провів мене додому. А мама моя в цей час якраз пекла тісто. Я трохи говорив німецькою і запросив «мого» німця до нас на чай. Він, як виявилось після його розмови з батьком, служив у військовому госпіталі санітаром, і саме цікаве – був антифашистом. Згодом його санчастину перевели в інше місце. Він прийшов до нас і приніс таку собі чорну статуетку Гітлера. Сказав, що хай побуде в нас, на зворотній дорозі забере. Викинув би, та боїться неприємностей. Він ще й фотокартку свою залишив з дарчим надписом. Німець той не знав, що ми переховуємо в своїй хаті єврейську дівчину на ім'я Рахіль...

Коли рівненських євреїв кудись викликали, то від нашого німецького друга ми наперед знали, яка чекає їх доля. Багато євреїв по наївності своїй вважали, що їх повежуть в якийсь трудовий табір чи просто на інше місце проживання. Ми знали батьків Рахіль, батьки мої їм говорили – ви краще переховуйтеся, бо німці євреїв роз-

и,
р-
В
ав
ах
ну
ю-
шу
»,
а-
е-
и.
за
и,
ч-
н-
ок

а
в
т-
ей

з стріляють. Розстрілюють за однією лише провиною, що вони – євреї. Однак вроджена законслухняність завадила їм прислухатися до поради моїх батьків. Ми сказали їм, залиште у нас хоча б Рахіль. Вони з цим погодились, а самі пішли на місце збору. Незабаром їх розстріляли. Рахіль жила в нашій сім'ї весь період окупації, лише вночі інколи батьки виводили її на вулицю подихати свіжим повітрям. Якби німці дізналися, що мої батьки переховують єврейську дівчину, їх би теж розстріляли.

Двічі через Рахіль життя нашої сім'ї висіло на волосинці. На нашій вулиці стояв кутовий будинок, у якому партизани влаштували свою явку. Німці про неї рознюхали, і коли в тій хаті були партизани, зенацька нагрянула. Зав'язався бій, що тривав, мабуть, години дві. Все скінчилося тільки тоді, коли будинок німці закидали гранатами. Та їм здалося, що хтось із партизанів утік з тої хати. Дуже швидко весь район оточили українські поліцаї, а німці методично, із хати в хату, із двора в двір обшукували всі оселі. У ванні нашого дому стояла велика скриня. Між стіною і стінкою скрині була чимала щілина. В неї ми і заховали Рахіль, зверху її прикривала відкрита кришка. В хату зайшли двоє есесівських офіцерів та двоє солдат з автоматами. Один

ходив із кімнати в кімнату, інший поліз на горище. Есесівець побачив статуетку Гітлера і фотокартку на столі нашого знайомого німця. Про щось есесівець запитав у батька, той йому відповів. Каратель гукнув своїх, щось їм сказав, і німці пішли геть. Батько після того, як вони пішли, переклав нам останню фразу есесівського офіцера: «Тут нам робити нічого, тут живуть наші друзі. Пішли».

Цим наші пригоди з Рахіль не закінчилися. Як я вже казав, в районі Кошарової німці вирішили організувати гетто, всі жителі-євреї підлягали виселенню. Так, на кількох підводах ми переїздили на іншу вулицю, яка потім одержала назву вулиця Пухова. Рахіль ми помістили в ту ж саму скриню, зверху накинули на дівчину перину. Закрили скриню, а на кришку батьки посадили мене з цілою мискою тіста в руках, яке мама напередодні замисила... На дворі стояла зима, вулиці – у льодовому панцирі. Біля пивзаводу підводу занесло, вона вдарилась колесом об поріжок тротуару, скриня, разом зі мною і Рахілью, впала на бруківку. Рахіль якимось чудом не випала з неї, руками притримувала над собою перину. Я ж лежав на землі, а на моїй голові водружалася миска з тістом. Вигляд у мене був в цю хвилину більш ніж кумедний. Аж тут ідуть два німецьких солдата, угле-

діли мене, і, тримаючись за животи, почали реготати. Потім підійшли до скрині, підняли її, поставили на підводу і пішли собі. У цей момент батькові, який за цією картиною спостерігав з наступної підводи, стало погано, йому запаморочилося в голові і він ледь не знепритомнів. Візник його втримав...

Рахіль Рувинівна Алексєнберг прожила в нашій сім'ї всю війну і все своє повоєнне життя, аж до самої кончини. Коли не стало батька, вона доглядала мою хвору маму. Ми завжди ставилися до неї як до рівноправного члена сім'ї, була вона дуже добропорядною жінкою.

Хтось колись мені сказав: чому про цей факт сімейної біографії я не повідомив у відповідні ізраїльські інстанції, адже ізраїльтяни людям, які під час війни врятували життя євреям, присвоюють почесне звання праведників світу, їх імена викарбовують на спеціальній стелі. Відверто кажучи, я не думав над цим. Цей життєвий подвиг цілком належить моїм батькам. Звичайно, у ті далекі жакливі роки війни ні за які почесні звання вони не думали. Їхнім єдиним керувало виключно те, що люди називають совістю...

Записав В. ПАРФЕНЮК.
Продовження. Початок на 1 сторінці. Далі буде.